

Moses Mendelssohn

Gesammelte Schriften

Moses Mendelssohn

Gesammelte Schriften

Jubiläumsausgabe

Begonnen von
I. Elbogen, J. Guttman, E. Mittwoch
Fortgesetzt von
A. Altmann
E. J. Engel

In Gemeinschaft mit
F. Bamberger, H. Borodianski (Bar-Dayan)
S. Rawidowicz, B. Strauss, L. Strauss,
W. Weinberg

Band 17

Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog

Moses Mendelssohn

Hebräische Schriften

II,3

Der Pentateuch

Bearbeitet von Werner Weinberg

Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog

DIESE AUSGABE DER GESAMMELTEN SCHRIFTEN VON
MOSES MENDELSSOHN WURDE AUS ANLASS DER ZWEI-
HUNDERTSTEN WIEDERKEHR SEINES GEBURTSTAGES
IM JAHRE 1929 VON DER AKADEMIE FÜR DIE WISSEN-
SCHAFT DES JUDENTUMS UND DER GESELLSCHAFT ZUR
FÖRDERUNG DER WISSENSCHAFT DES JUDENTUMS IN
GEMEINSCHAFT MIT EINEM EHRENAUSSCHUSS UND
MIT UNTERSTÜTZUNG DES HAUSES MENDELSSOHN &
CO. BEGONNEN UND WIRD VOM FRIEDRICH FROMMANN
VERLAG (GÜNTHER HOLZBOOG) FORTGEFÜHRT.

CIP-Titelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Mendelssohn, Moses:

Gesammelte Schriften / Moses Mendelssohn.

Begonnen von I. Elbogen . . . Fortgesetzt von Alexander Altmann

in Gemeinschaft mit F. Bamberger . . . – Jub.-Ausg. –

Stuttgart-Bad Cannstatt : frommann-holzboog.

ISBN 3-7728-0318-0

NE: Mendelssohn, Moses: [Sammlung]

Jub.-Ausg.

Bd. 17. Hebräische Schriften. – 2,3. Bearb. von Werner Weinberg. – 1990

ISBN 3-7728-1026-8

NE: Weinberg, Werner [Bearb.]

© Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog
Stuttgart-Bad Cannstatt 1990

Das dritte Buch Moses

תרגום אשכנזי ו

אהנע לייבשפעלער דארברענגן :
(יא) מאן זאלל עש אויף דר
מיטטרעכטליכן ווייטע דש אלטארש
פאר דעם עוויגן שלאכטן :
אונד דיא זעהני אדורנש / דיא
פריסטער זאללן דש בלוט אום דען
אלטאר שפרענגן :

(יב) עש אין דיא גרועריגן שטיקן
צורעגן / אויך דען קאפף אונד
דש פֿעט : / הירויף זאלל דר
פריסטער זיא אויף דען האלץשטאם /
וועלכר איבר דעם פֿיאר אויף דעם
אלטאר ליגט / אין ארדונג לעגן :
(יג) היינגוויידי אונד פֿוסשטיקן
זאלל מאן מיט וואשר אבוואשן /
דר פריסטער זאלל אללש דארברענגן /
אונד אויף דעם אלטאר אין רויך
אויפגעהן ללאסן / עש איזט זיין
גאנצש אפער / פֿאם פֿיאר צו פֿר
צעהרן / צום אנגעעהמן גרוד / דעם
עוויגן צו עהרן :
(יד) ברינגט ער איבר זיין גאנצש
אפער פֿאן גפֿליגער

ויקרא א

תָּמִים יִקְרִיבוּנוּ : (יא) וְשֹׁחֵט
אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל
הַפָּהֳתִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב : (יב) וְנָתַח אֹתוֹ
לִנְתָחָיו וְאֶת־רָאשָׁיו וְאֶת־
פָּדְרוֹ וְעֶרְךָ הִכְהֵן אֹתָם עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ : (יג) וְהִקְרֵב
וְהִפְרָעִים יִרְחֹץ בַּמַּיִם
וְהִקְרִיב הִכְהֵן אֶת־הַכֹּל
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ
הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה : (שני) פ

(יד) וְאִם מִקְדָּשׁוֹךְ עֲלֶיהָ
קרבנו

באור

בעבודתם : זכר תמים / דרשו רבותנו פרט
לטומטום ואלדורניום : יקריבנו /
יקדישנו : (יא) על ירך המזבח /
לגז קטן המזבח למטה בעורה / ועל כונו
ועליו מטה מנשה (במדבר כ"ב) / סמוך
לו / וזה פ"י ירך / כמו ירך האד"ש הוא כדו /
וכן ולירכתי המשכן (שמות כ"ב) /
ואינו כופל על גג המזבח לרוח קטן שלו /
שחם כן היה לו לומר על המזבח פנויה /
ולהלן שאמר וזכחת עליו את עולותיך (שמו'
כ"ב) / אמרו במכילתא עליו אללו /

ויש מרבותנו למדו משם : ש"ק ששחטו בראש המזבח כדיעבד כשר : צפונה / מקיר
המזבני של מזבח עד הכותל הכסוני של העורה / וכת"כ נחלקו בזה נתלים : (יג) והקריב
הכהן את הכל / בעבור הקרבה הכרעים / כמ"ש למעלה (פסוק ט') ומה שהוסיף בני לאן
והקריב / אמרו רבותנו בזכאים (דף כ' ע"א) שזו היא הולכת אחרים לכבש שזריכה
כהונה / שזולכין אותה לכבש למלחם שם / ואח"כ מקטירים אותן / וכבר רמזנו על זה
(פסוק ה') : והקטיר / את הכל המזבחה / עולה הוא כלה לאישים / כמו שפרשנו (פסוק
ט') : הוא / למעלה אחר לשון נקבה ונתח אתה לנתחים (ויקרא ו') / כי שם על
עולה שכתוב / שהיא לשון נקבה / כמו עלת תמיד העשויה (במדבר כ"ח ו') / ומלת הוא שם
על הכבש או העו שהוא זכר / כאומר הכבש הזה עולה הוא / ובכל מקום שלא נזכר עולה בכתוב
קוריהו לשון זכר / ששם על הנקרב : (יד) ואם מן העוף / בעוף לא נאמר זכר תמים /
שאין

תקון סופרים

בכ" ויא (ל"א) / וחוס בכשבים (שם ל"ג) / וכל
חוס בכשבים (שם ל"ה) / והכשבי' הפסוק יעקב (שם מ') /
ואם מן האלן קרבנו מן הכשבים / כאן / בנקר
בכשבים ובעזים / בל' אחור (כ"ב י"ט) / שם בכשבים
וזה עזים / בכ" ראה (י"ד ד') / והנשאים
תמזים / בכשבים / ב"ת קודם לש"ן / וכלם מלאים
יול' קדים למ"ס / כן הוא בס' הרמב"ם ו' :
(יא) צפנה / חקר וא"ו וכל פניה באוביותא
דכותיה חקר וא"ו / (יב) אחם / חקר וא"ו /
בר מן ל"ט מלאים וא"ו באוביותא / ואזיין אותם
צמקום : (יד) העוף / כל לישנא דעוף
באוביותא

תרגום אשכנזי

ויקרא א

לַיהוָה : ס (י) וְאֶם־
מִן־הַצֹּאֵן קָרְבָנוֹ מִן־הַבְּשָׂרִים
אוֹ מִן־הַעֲצִים לַעֲלֹתָ זֶבֶח
רָחִים

דעם עוויגן צו עהרן : (י) ברינט
ער איין גאנצע אפער פאם קליינ
פיר / נעמריך פאן שאפן אדר
ציגן : זא מוז ער איין שטיק
מעגליכש גשלעכטש

באור

תקון סופרים

ושאר אונייהא חסר וז"ל : (י) מן הבשרים /
הכ"ף קודם לז"ל / וכן הוא בכל שה חסר בנכנסים /
בב'

לחשי (במדבר כ"ב) / נקרא לחם השם
וסעודתו / ויפרש לחשי להאכל על האש /
וכמנה שנינו (זכרי' דף מ"ו ע"ב) לשם ששה
דברים הובח וזבח לשם זבח לשם זבח לשם

השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח / ואמרו בנמרא לשם אישים / לאפקוי כבבא דלא /
ופי' רש"י ו"ל על מנת לעשותו מתיבות כליות בנמלים / כלומר כדרך שזולין למאכל אדם /
אלא לשם אישים שיאכל באש עד תומו [ולשון רש"יפה / אשה / כשישחטנו יהא שוחטו לשם
האש / וכל אשה לשון אש פושייר כלע"ז עכ"ל / והוא (פיישריא / צוס פייאר גהעריו
כל"א) [°] / ואומר אני שאין ה"א אשה מיוסוד השם / שמדרך הכפולים שנונית בהן קמץ / כמו
מן מודד בלדה / ומן דד גדה / וכאן נקוד סגול / ועוד שברכויה רחוי להיות אשת /
כמו מן מדה בדות ומן כדה גדות / אבל מן אש מנינו אש"י ה' ונמלתו (דברי י"ח א') /
והנפרד מן אשי הוא אש / כמו מן שני ומן קני / אבל בא תוספות ה"א אשה
להכדילו מן אש / ממש / שכל / אשה / הוא שם המוקט' שה' מתנת אש /
ולכן ברכים שאין לטעות בא על מכונו אשי / וכן לחמי לחשי / כמו שני שניך / ועוד
יתבאר בענ"ה (פרשה י"ד א') : ריח / שרשו / רוח / ומלת
רוח בלה"ק על הרוח הנושך לא על האויר היסודי / ועל כן לדעתי נקרא חוש זה חוש הריח /
לפי שבכלל משאר החושים בענין הרוח / כי הוא לבדו על ידי הרוח יבוא אליו תמדת
החוש / כי הריח מתפשט הלאה על ידי הרוח / ואין זה מדת שאר החושים / הראות והשמע
אינן צריכין לרוח נושך להביא החושים אליהן / ודילן האויר היסודי / ולפי שכל העולה על
האישים נאכל ונעשה לדגן / ואין עולה מונו כי אם הריח / נאמר ריח ניחוח / כביכול שריח
האשה ערבה לו / ועל מה שנהג לשם ריח / אמרו בנמרא לאפקוי אברים שנאלץ והעלן /
כלומר כיון שנאלץ שוב אינן מעלין ריח / והנה בשר ועצמות וגידן וקרכים וטלפים המתאכלין /
אין ריחם ערב לאף האדם / וריח ניחוח הוא לה' שנעשה רצונו / כי השם לא ריח חלילה /
גיחות / שרשו נוח לשון מנוחה / והוא כפול במשקל ניצון / ולשון מנוחה בארנו במקומו /
שנפלה על כל דבר המוטלטל כשיבוא אל מקומו / כמו ותנת התיבה (בראשית מ"ד) /
והוראת שרש זה יש לו ענפים רבים / יש מנוחה מוטלטל המדות / כמו בלב כבון תנוח חממה
(שלי י"ד ל"ג) / מנוחת החפץ / שכל חפץ דבר כח חפצו מוטלטל עד שישיג מה שחפץ /
וזה ענין נחת רוח / ששקת הרוח ומלא מנוחה / וכן לפי שחפץ ה' במעשה ה' כדק' כל פועל
צדק כביכול עושה לקונו נחת רוח שהשיג חפצו / וזה שאמרו בנמרא לשם ניחוח / לשם הנחת
רוח ופי' רש"י ו"ל נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו / אבל בפסוק וירח ה' את ריח
הנחוח (בראש' ט"ז כ"א) / פי' ראב"ע ז"ל הטעם שהניח הריח מהענין / אושיניח כח
עליון / ואין צורך בשתייהן / לה' / לשם מיי שאמר והיה העולם / כן פירשו בנמרא /
כלומר לאותו השם הגדול יו"ד ה"ה שאמר והיה העולם / שעלה מורה ההוי' / שהוא
הכל / וכבר רמזנו ע"ל למעלה (פסוק כ') : (י) ואם מין הצאן / מעשה עולת בקר
ואלן שוין / ומאד עמקו דרכי התורה / ואין בידינו לדעת למה נאמרו בשתי פרשיות / ופרט
בבן בקר מה שקצר בבאן / ופרט בבאן מה שקצר בבן בקר / סמיכה וקבלה והפסח נאמרו
בבקר ולא בבאן / ונמנו נאמר בבאן ולא בבקר / ואמרו בנמרא (זכרי' מ"ח ע"א) אמר
קרא ואם מן האזן / וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון נותמתן / וכ"ש תחתון מעליון :
מן הכשבים או מן העצים / לפי שיש חלק ביניהן בשלמים / פרט בעולה ששון
בעבודתם

ה תרגום אשכנזי

אונד דר פריסטער אללש אויף דעם
אלטאר אין רוך אויפגעהן לאסן,
אלש איין גאנצט אפער פאם פייאר
צו פריצעהן / צום אגנעהמן גרוך /

ויקרא א

והקטיר הכהן את־הכלי
המזבחה על־האִשָּׁה ריח־ניחוח
ליהוה

באור

תקון סופרים

הנתינים / וא"כ מתחלה נדן סוף הכהנים
והבעלים עוסקים בעבודת ה' / אבל חזקו'
ו"ל אמר שאין הכתובים אמורים על הקדר /
אלא קודם לכל ישימו הכהנים אש ועצים /
ואח"כ יפשוטו וינחמו העולה / ואח"כ יריחו
הקדר והכרעים / ואח"כ יקריבו הכהנים את

אלא י"ל / וכל לזון כדעיו באורייתא דכתיב חלא :
ניחוח / כל ניחוח באורייתא חלא יו"ד יוסר וח"ו /
בר חנ"ג / מלאים דתלאים חלא יו"ד ותלא חלא / וס' /
והקטיר את כל האל / כל תבואה (כ"ט י"ח) / ולקחת
אתם מים (שם כ"ה) / וקברו וכדעיו / כלן בפסוק /
ושאך

הכל המזבח / והאריך בדבריו / ולא ראיתי בדרייתא דת"כונמורא הכרע שאין הסדר כך /
שאין עולת יחיד בעולת התמיד בכל יום / שתקדם מערב גדולה לכל / גם לשמיטת התמיד
ולזריקת דמו / ובעולת יחיד על כל פנים שמיטה וזריקה קודמין / וכן יהיה הפשט ונתות
בבעלים באותו הזמן שהכהנים מקדרים אש ועצים על המזבח / וכן העלאת הקרב וכרעים
באחרונה שנינו בתמיד שהקרב והכרעים נתין לבהן האחרון להוליכם על הכבש / כי
צעוד הראשונים לוקמים ומסדרין תגמור רחמינה ונוטלן האחרון / ואם בקרבן תמיד
ממתנים הכהנים זה על זה / אין כן בקרבן נדב: וברעיו / כי' רש"ס"ז' ל' רגליו /
גס רד"ק"ו' לאמר בשרש כרע שרגלי הכהנה לפי שהן כורעות בכריעת הכרעים נקראות
כרעים / ואין כן אשר לוכרעים ממעל לרגליו (ויקרא י"א כ"ה) / ונדרכו פ' המערש למס'
תמיד (פרק ד' ב') / חתן את הכרעים / רגלי הכהנה / ועל שם כריעה קרי להו כרעים /
ולא ידעתי למה / שפני הכהנה הכרעים הם הפרקמן הירך עד מקום שכורע / ואותו
זרז לרמזן כמים / לא מחמקים הכריעה וחילן שהוא הרגל / וראיתי לראש ד"ל כעו'
ליוסכת תמיד חתן את הכרעים / הכרעים נקראו אותן שאכל המזה עד הפרק / ומזן הפרק
ולמעלה עד מקום חבורו נקראו ידים / כדתנן לקמן חתן את ידיו וכו' ותלשון בני אדם נקרא
כתף / כלומר הכרעים הן אותן שאכל המזה / שהכהנה כורעת עליהם / ולמעלה מהן
הכתפים קרוים ידים / שהן במקום הידים באדם / אבל רגליו הם שנים האחרונים / שאם
כדברי רד"ק"ו' יהיו ארבעה רגלי הכהנה טעונות רמיזה / ואינו כן אלא כמו שפרשנו / וכן
נראה מהשכתניו / שוב ראיתי להרשב"ל ת"ט ז' / שכתב על חתן את הכרעים / יתכן
לומר דמירכים עד מקום הכריעה קורא כרעים ולא יותר / ויפה פ' / וכן ת"א ז' ל' וגויה
וכרעיו יחליב כמיה / אבל י"ע תרגם וכריסא ורגליו גס המתרג' ל"ל תרגם (דא פיס')
כדעת רש"ס ז' ל' [אמר המתרגם / עיין מה שכתבתי בזה בפ' תנזה (שמות כ"ט י"ז)] :
ירחץ / אין רחיצת הכרעים בעבור שנדבק בהן אשפה כשכורעת עליהן / שהרי הופשט
עורן / אבל גורת הכתוב הוא / ואפשר לפי שהעולה באה על הכרוע הרוב / שמהרהר
מוחשבות עברות מעלות / כמו והעלה עולות וגו' כי אמר חולי וגו' וברכו אלהים כלכם וגו'
(איוב א' ה') / רמז לטהרת הכרעים ברחיצה על מחשבת ע"ז / כדרך כל הכרעים אשר
לא כרעו לבטל (מלכים א' י"ט י"ח) / ועל מחשבת ג"ע / כמו תטחן לאחר אשתי ועליה
יברעון אחרים (איוב ל"א י') / ועל מחשבות ש"ד / כמו וכלכם לבטח תכרעו (ישעי'
ס' ה' י"ב) / והקרב בעבור הגזל והחמס ומאכל תאווה של אסור / והרחיצה פתח רמצי הוכו
הקדור רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע (ישעי' א' ט"ו) / והקטיר / לשון קטרת
והעלאת עשן / וכן קיטור הארץ בקיטור הכבשן (בראשית י"ט כ"ח) / שתאכל האש הכל
ויכלה בעשן / ולא ישר ממנו כי אם הדשן / כאמרו ואש המזבח תוקד בו (ויקרא ו' ב') /
וסם יתבאר : את הכל / שבזיל הקרב והכרעים / שלא נזכרו עדיין בכלל עריית
הנתינים : עלה / חזר וקראה עלה / בעבור שאמר והקטיר הכהן את הכל / כי עלה היא
כלה לאשים : אשה / שרשו אש מהכפולים / ונא בתוספות ה"א / וכל הנאכל על המזבח
ונעשה לשר / הן עולה הן אימורי וקומין המנחה נקראים אש / כלומר מאכל אש /
לא כעשר ולחם הנאפה על האש / להיות מאכל לאדם / אלא פלו לאש / וכן קרבני לחמי

לאש

תרגום אשכנזי

ויקרא א

אֵתָהּ לַנִּתְחִיָּה : (ז) וְנִתְּנָהּ
בְּנֵי אֶהֱרֵן הַבֶּהֱן אֵשׁ עַל-
הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל-הָאֵשׁ :
(ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֵן הַכֹּהֲנִים
אֶת הַנִּתְחִים אֶת-הָרֹאשׁ
וְאֶת-הַפָּדֵר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ :
(ט) וְקָרְבוּ וּבִרְעִיו יִרְחֹץ בַּמֵּי
וְהַקִּטִּיר

יענש אין דיא גהעריגה שטיק
צירלען : (ז) דיא זעהני אהרנש
דיא פריסטר זאלרן פֿיאר אויף
דעם אלטארי מאלן : אונד האלן
אויף דש פֿיאר ארדנן :
(ח) היירוף זאלרן דיא זעהני
אהרנש דיא פריסטר דיא שטיקי /
וויא אויף דען קאפֿף האונד דש
פֿעט : אויף דען דהאלץ שטאס /
וועלכר איבר דעם פֿיאר / אויף
דעם אלטאר ליגט / אין ארדנונג
לעגן : (ט) איינצוויידי / אונד פֿוס
שטיקי זאלרל מאן מיט וואשה
אבוואשן :

תקון סופרים

דבתי' : (ז) אחה / חסדוא' / אנל' /
מלאים וא' / וס' ואותה החייתי / פ' בלס (כ"ב ל') :
ואם ביום שמוע אשה יניא אותה / פ' מטות (ל' ט') /
ושאר חסדים וא' וכלולין : לנתחיה / מלא
יו"ד / ודכותיה המניאן אליו לנתחיה / כפ' ממיני
(ט' י"ג) : (ח) הכהנים / הכ"ף כמנחם :
הנחתים / מלא יו"ד / ודכותיה ואם נתחיה דנו
את אהרן / כפ' לו (ח' כ') : (ט) וברעי' /
מלא

באור

לאדם : ונהה אהה / בעודה שלמה / כי
תחלה פוטש עור כלה / ואח"כ מנתח אותה :
לנתחיה / הנפרד נתח / כל נתח טוב
(יחזקאל י"ד) / כמו מן פתח
פתח / יתחכה לנתימות / וכנו
נתחיה על נתחים שקבל בעל פה
שנתות לכן בעולה / והן המפורשות
בנזקת תמיך / לא שינתח נתחיה
לנתחים : והפשיט / בעל הקרבן וכן
וינתח / ושם על אדם כי יקריב ונו' כמו ושטח
נוקבלה ואילך מנחת כהנה / הוא בעבודת הדם / ובהולכת אברים והקטרתן / שכן
עבודת המזבח / והפשוט ונתח אינו מעבד / כמו שאמרנו בת"כ : (ז) ונתנו בני
אהרן / אש הדיוט מן המערכה / שמסדר גמלי אש על המזבח / וערכו עצים / יסדורעל
הנחלים עצים כשורה / שלא יעלו הנתחים שיתנו עליהן / ונאמר בלשון רבים / יגן אחר
בכל עבודות הכהנה / אחר רמב"ן ז"ל הטעם לפי שנאמרים כהנים רבים בבית ה' לעשות את
העולה / ואינו לעבד שהרי למטה אחר וערך כהן אותם / אבל לא יתכן לומר כן בהולכה
ובזריקה / אך דרך הכתוב לומר כן לפי שהמזבח על הכהנים כלם / שבהיות העולות רבים
פעם יעבוד כהן' ופעם זה / ולכן כל המעשים הכשרים בזה / יזכור בלשון יחיד וסמך ושטח
והפשיט ונתח ירחץ / כדנועם על בעל הקרבן שהחלבו : (ח) וערכו / את הנתחים
כסדר על העצים / כעורך את השלחן : את הראש / שאינו בכלל הנתחים / שכבר
הותו כשמיטה : הפדר / אין לדעת טעם המלה הזאת ואנאלוס ז"ל תרגם תרבא / וכן דעת
כל המפרשים ז"ל / ויאמר רמב"ן ז"ל שלדעתו אינו שם לחלבים כלם / רק לחלב הדק
הפרוס / ומכיל בין הקרבים / ולכן אמרו ז"ל שיהא פרום הפדר על בית השמיטה / שזה
דרך כבוד שלמועלה / כי החלב הוא ראוי לפרוס ולבקות בו / וכן כגון משוהי לחימות לפרוס
על הנלי / ודכריו דכריטעס / וראיה שבקרבנות שמכר בזה הקטרת החלבים כלם / לא
נקראו בשום מקום בשם פדר / ויאמר עוד שהמלה מן ההפוכים פדר פרד / שנוכדיל בין
הקרבים העליונים לתחתונים / וזה קצת רחוק : (ט) וקרבו וברעי' ירחץ במים /
שם על בעל הקרבן / שגם היא כשרה בזה * ומסדר הכתובים אינו רואה שתחלה מקבל
הכח את הדם וזורקו על המזבח / ואח"כ הבעלים מפשיטים ומנתחים / וכאותו הזמן
הולכים הכהנים ומקדירים את המערכה / וכשנאמרו שניהן / הולכים הבעלים לרחוץ הזקב
והכרעים / וכאותו הזמן לוקחים הכהנים את הנתחים ועורכים אותם על העצים /
וכשנאמרו שניהן / חוזרים הכהנים ולוקחים גם הקרב והכרעים ועורכים אותם על
הנתחים

תרגום אשכנזי ד

(ה) מאן זאלל דש יונג רינד פֿאר
דעם עוויגן שלאכטן : אונד דיא
זעהני אהרנש / דיא פריסטער /
זאלן דש בלוט דארברענגן /
אונד דש בלוט אום דען אלטאר /
דער פֿאר דעם איינגאנג דש
שטיפטשעלטש איזט / שפרענגן :
(ו) מאן זאלל פֿאן דעם גאנצן
אפֿער דש פֿעלל אבערן : אונד

ויקרא א

(ה) וְשַׁחַט אֶת־בֶּן הַבֶּקֶר
לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי
אֹהֲרֵן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם
וּזְרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :
(ו) וְהַכְשִׁיט אֶת־הַעֵלָה וְנָתַח
אֹתָהּ

באור

תקון סופרים

(ה) והקריבו / מלא י"ד / וכל הקריבו באורייתא
דבית'
ונו' (ירמ'ט'ט') / וכופי' בנמרא וזמים :
בן הבקר / כממיה קראו עולה
וכן בהפט ונתוח / לפי שמימים בקרבן /
אכל כשמיטה שמהגת גם בחולין קראו בן
הבקר / וגם מכאן ראינו שמיטה בחולין מן התורה / וכוכים (דף י"ד ע"ב) אמרו שמיטה
לאו עבודה היא ופי' שם הר"ר יעקב מאורלינש ז"ל לפי שמה בחולין ובמקדש / ולא נשעס
עבודה כזה המקום שמיטה / וזה נוסחם לפרושנו בפשט הכתוב : לפני ה' / בעורה / ואם
כבר אמר אל פתח א"מ יקריבו / הייתי אומר אחר שסמך והתודה עליה בעורה / וינאשה
וישחטה בחוץ שלא ללכלך הקדש / שהרי נהגת גם בחולין / ת"ל לפני ה' / והקריבו /
כבר אמרו (פסוק') שעל כל עבודה הנריכה להיות בקרבן / נופל עליו לשון הקרבה
[י"כ הרמב"ן] שהקריבו הוא לשון קרבן / שיעשו מן הדם קרבן / וכן תרגם המתרגם
האשכנזי (דארבריינגן) שהוא לשון קרבן¹ / ויותר שהעבודה עיקרית / כל שכן שיאמר
עליה הקרבה / ולכן והקריבו הנאמר כאן / הוא על קבלת הדם מנזח הכהמה במקדש /
שממנו יזרוק על המזבח / כי הקבלה עבודה ראשונה שאחר השמיטה / ואי אפשר בלעדה /
וזה הכתוב שיעשה בני אהרן הכהנים / שזריכה בהן וכלי שרת / וזהו שאמר מקבלה ואילך
מזות כזוכה / כי השמיטה כשרה בור / ואילו לא נאמר אחריו וזרקו את הדם / היינו
מפרשים והקריבו על זריקת הדם שהיא עיקר הכפרה / וראוי לומר עליה יותר לשון
הקרבה / וכן דעת חכמים כפי' מלה זו / שהרי שנו בת"ו והקריבו זו קבלת הדם / חתה
אומר זו קבלה / או אינו אלא זריקה / כשהוא אומר וזרקו הר' / זריקה אומר וכו' / ואם יהיה
פי' והקריבו והגישו כמותר והקריב (שמו' י"ד') / היה ראוי לומר והקריבו זו הולכת הדם
למזבח / אלא שאין זה פשוט ורק הקרבה של עבודה / והולכה אינה עבודה ממנויבת / ואפשר
לכטלה אם שומט בזה המזבח / אכל קבלה עבודה גמורה היא בקרבן / וסוף סוף כולל
והקריבו גם הולכה / שמיטנו בקרבן והקריב הכהן את הכל (ויקרא א' י"ג) / ואמר זו הולכת
אברים לכבש / וכן הולכת הדם אם שומט רחוק מן המזבח / זריכה בהן / והוא בכלל מקבלה
ואילך מזות כהנה / וכן רב חסדא שרצה לומר (זכמים דף י"ד ע"ב) הולכה בזה כשרה / לא
דמו דבריו מומלת והקריבו / וזרקו / כל מקום שטעון כלי נאמר וזרקו / ואין זורק משליך
אלא כנחת / וכן וזרקתי עליכם מים טהורים (יחזקאל ל"ו ח') : על המזבח סביב /
וזרק מן הכלי שני זריק' / ממי' המזבח ולמטה / אחת בקרן מזרחית צפונית / והשניה בקרן
מערבית דרומית נתון על הזויות כמין גם / והרי הוא על מקצת ארבע כתלי המזבח / וזהו
סביב / שאין פי' סביב כחוט המקיף / שהרי נאמר כל עמודי הארץ סביב (שמו' י"ו י"ז) / ולא
היו כי אם עשרים עמודים בדרך מאד אמה / וכן והלויים ימנעו סביב למשכן (במדבר א' כ"ג) /
רק ענינו לארבע רמות / אשר כו' ואם מעט : פתח אהל מועד / מזבח הנחשת שבעורה /
לפי שאמר והקריבו לא נחשוב שיבואו כהיכל / ת"ל פתח א"מ : (ו) וההשיט / ישיט
עורה / כמו ופשט את כנפיו (ויקרא ו' ד') / כי העור והשיט פֿעליו לכהנה כמו הבגד
לאדם

זא ווירד עש איהם צור גנאדי אף וְנִרְצָה לָּוֹ לְכַפֵּר עָלָיו :
גנאממן ווערדן / איהן צו פֿרוּעהנן :
ושחט

באור

שהסמיכה בשתי ידיים / בנין אב לכל הסמיכות / שיהו בשני ידיים / אבל בנמרח ראיתי ששאלו על משבתנו (מנחם דף ז"ג ע"ב) מנח הכי מילי (פי' שהסמיכה בשתי ידיים) אמר ריש לקיש דאמר קרא וסמך אהרן את שתי ידיו כתיב ידו (פי' חסר יו"ד) וכתוב שתיזזה בזה אב כל מקום שנאמר ידו (פי' אלל סמיכות בהמה) הרי כאן שתיים עד שיערס לך הכתוב אחת / ואם כן יד יב על כל אחת משתי ידיו / ורמזן ז"ל בהיא דברייתא כפשוטה / ושאלו לא ידעתי למה נכתב בכל שאר הסמיכות ידו / וסוגית התלמוד ששאלו היא תשובה על שאלתו / ולי עוד ראיה ברורה שדרך הכתיב לומר ידו לשתייהן / כי השם אמר למשה וסמכת את ידך עליו (במדבר כ"ו י"ח) / וכמעשה באומר ויסמך את ידיו עליו ויצוהו (שם שם כ"ג) / ואם יש דרשה שעשה בטובת עין / סוף סוף חין מוקרא יוצא מדי פשוטו * ונלה הכתוב וזאת בשעיר המשתלח / לפי שסמך לו / והתודה עליו ונו' / ללמדנו שכל סומך / מתודה על קרבנו ויודיו דברים : ראש קרבנו / ולא על הצואר ולא על הגדרין : ונרצה לו לכפר עליו / כמו וכמאנתי לכם (ירמיה' כ"ט י"ד) / האדרש להם (יחזקאל י"ד) / וכן ונרצה לו שבעל השם שיהיה נרצה לו / נגד מה שאמר לרצונו לפני ה' / שיכיון להפיק רצון מה' / מנבטו שירצה לו השם ויכפר עליו / ובמקומו בארנו שכל לשון רצון אינו נופל אלא על דבר שלפעמים אפשר שאינו רוצה בו / ופעמים יש בו וירצה בו / כמו בראות פני אלהים ותרצני (בראשית ל"ג י') / כי עד הנה שטם את יעקב / ועתה רצה בו / כי רוצה ה' בעמו (תהלים קמ"ט ד') / כי עד הנה היו בועס / ועתה שכר ורצה בס' / וכן כל מוטא לא לרצון הוא לפני ה' / ועי' תשובה וקרבן ונרצה לו / ואין כן מלת חפץ / שהוא תמיד / כמו כל אשר חפץ ה' עשה וגו' (שם קל"ה ו') * ואפשר לפרש ונרצה לו על הקרבן / שיהיה לו לרצון לכפר עליו / כי כתוב כי משחתם בס מווסם לא ירצו לכם (ויקרא כ"ב כ"ח) / שלא יהיו לכם לרצון / ושני הפרשוס קרובים / וקורבן לוה דעת הרב המעתיק לל"א : לכפר עליו / לפי שמקד והתודה לפני אלהיו / ושמע השם קולו ויכפר עליו / וכן מצינו וכפר בעדו וכו' ביום (שם ט"ו ז') / שהוא כפרת ויודיו דברים / כמו שאפרש בעו"ה (פרשה ט"ז) / אבל עיקר הכפרה היא בדם / וסמיכה איה מעבכת והקרבן כשר / על כן אמרו בת"כ כהו"ל ומצינו שאין כפרה אלא בדם / מהת' לו סמך ונרצה / אלא ללמד שאם עשה לסמיכה אירי מוצה באלו לא כפר וכפר / וכמו שאמרנו שהסמיכה היא כפרת ויודיו דברים / שישפוך לבו לפני ה' : לכפר עליו / ואמר וברבתינו שהעולה מכפרת על עשין ועל האוין התקין לעולה / ויש בזה דברים / אבל אינן צריכין לפשט המקרא / שעל דרך כלל העולה מכפרת על הצוריה הלכנס בעבירות החמורות / ואמר במדרש שעל כן נקראת עולה / מענין והעולה על רומם היו לא תהי' (יחזקאל ק"ל ב') / וזה הנס דעת ראב"ע ז"ל / והרמב"ן ז"ל האריך בזה : לכפר / רד"ק ז"ל בס' השרשים שרש כפר פי' לכפר לשון הסרה וקצוח / ואין כן וכפרת אותה מביט ומחון ככפר (בראשית י"ד) / שהוא לשון כסוי וכן ועשית כפרת (שנו' כ"ד י"ז) / ולדעת כלל לשון כסוי הן / כי אם כפרה בקרבנות הסרת העונות בדבריו ז"ל / לא יתכן אמרו מלת על / כחל מ"ס לכפר מעליו / וכמעט בכל מקום / שנאמר כפרה בקרבן אחריו מלת על או עליו / אבל הוא כמו וכפרת אותה שיכנס בכסוי / וכפרת הוא מכסה על הארון / וכן התשובה והקרבן מוכפר ומכסה על החטא שלא יראה עוד * / וכן ולא תקחו כפר לפני רוח (במדבר ל"ה ל"ב) / מנוון לכבות על עון נפשו / וכן כלס / ורד"ק ז"ל נסתייע מן הנמרח שאמרנו מנבח מוית מנבח מכפר / והקשה היינו מוית היינו מכפר / והשיבו מוית גזרות מכפר עונות / ולמד מזה שתייהן לשון הסרה ולכן הקשו היינו מוית וכו' / ואם כדבריו מה השיב התלמוד ? ולדעת הפ' מה לי מסיר עון מה לי מכסה עון ? והשיבו מוית ומסיר גזרות שכבר נגזרעל החטא / מכפר ומכסה על עונות שלא תנא הגזרה / וכן אכפרה פניו במנחה (בראשית ל"ב כ"ח) / אכסה במנחתי כעם נפשו / והכן : (ה') ושחט / בעל הקרבן או הכהן / שמיטע שרה בור / והוא לשון משיכה לפי שצריכה הולכה והכאה / וכן כן שחוט לשונם וגו'

ג תרגום אשכנזי

איינגאנג דעם שטייטשגעזעלטש
מוז ער עש דארברענג / דאמיט
עש איהם גנאדי אויזוויקן פאר
דעם עוויג : (ד) ער זאל
זייני האנד אויףלעגן / אויף דען קאפף
דעם גאנצן אפפריש :

ויקרא א

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ
לִרְצוֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה : (ד) וְסִמַּךְ
יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַעֲלִילָה
וְנִרְצָה

באור

תקון סופרים

מלמעלה / על כן נקרא פתח א"מ בעבור
הפתיחה / וכן עלות תמיד לדורותיכם פתח
א"מ / כי התמיד נשטט בעזרה / ואשר אועד
לכם שמה שבעל אהל מועד / אהל רש"י ז"ל

ופל יקריבנו לכותיה : אחו / חסד וא"ו /
ופל אלו לכותיה חסד : לרצנו / חסד וא"ו /
ה והקיינו

פי' כפרשת תלוי פתח א"מ / במזר הנושכן שבו / לפני הפתח / ואזי מונגס בו / ועוד יתבאר
(פרשה ג' ב') * [א"ה] / כל"א מתורג' ע"פ פירש"י / שעל דעתי שם פתח הונח בכל מקום על
החלל שבו נכנסין ויוצאין / לא על הפתח מלמעל / ועוד שאלה הוא המקו' הנוכח מלמעל /
ויהי זה הפך הפתח / ואין זה מדריך הלשון למחר בין הפכים : וכוונת רש"י ז"ל שאל פתח אהל
מועד הוא הנבול / עד היכן יבאין : יקריב אחו / היא הכאתו מכותו לעזרה / וזה מוטל
על הכהנים / וזהו שגזר כ"כ מלמד שהכהנים מוטלין בו ומביאין אותו / עד פתח א"מ /
ועשונו לדעתי שחייבין הכה' באחריותו עד שיכאווהו אל פתח א"מ / וראיה שאל' רק קדשיך
אשר יהיו לך וגו' תשא וכתא אל המקום (דכר' י"ב ד') / ושנו בספרי' מאיר אומר עד
ירושלים חייב באחריותו / ור' יהודה אומר עד לשכת באר הגולה / וכך פרש"ר' מואר לומד
מקום מקום ממעשר שני שהוא ירושלים / ור' יהודה לומד מן אשר ינידו לך מן המקום ההוא
(שם ז"ל) / שהוא העזרה מחכה שכינה / ולכן מחייב עד לשכת באר הגולה / שיהא הלשכה
השניה שבעזרה / והראשונה היא לשכת הגזית / כמו שזכרנו בנח' מדות / אלא לפי שלשכת
הגזית חזיה בקדש ומציה בחול כמזכרנו בנח' יומא / למזרחא הוא דלא דק / וזה כשטת
הת"כ שמוטל בו עד פתח א"מ / דסתם ספרא ר' יהודה : לרצנו / יבאנו בכונה שיהיה לו
לרצון לפני' / להפיק רצונו של מקום ב"ה / וכן כל רצון האומר בקרבנות כך ענינו / כמו
לרצנכם תזכרוהו (ויק' י"ט ה') / וכן לרצנכם תמים וזכר בבקר וגו' (שם כ"ב ט') / כלומר
הביאווהו שיהיה לכם לרצון / ועל כן תמים וזכר יהיה / ואחריו כל אשר בו / מוסל לא תקריבוכי
לא לרצון יהיה לכם (שם שם ד') / וזהו פשוטו של מקרא / וכן מתורגס כל"א / ולרבותינן
יש בו מדרש שכוין אותו עד שיאמר רואה אני * [א"ה] / יתכן שהוציאו הדרוש הזה מכנו
היו"ו / שמו הראוי ואמר לרצונו / כמו שתרגס אנקלוס לרעוא ל' / ומלשון לרצונו יש
לדרוש לרצון הדבק במקריב / אף שאין בזה הענין / כי כן דרך כנוי השם בל"ה /
מלכד שאין תיבת רצון בלשון המקרא מורה על הכחירה והפסית / כי אם על הפך הכעס /
כמו שזכרנו פעמי' רבות / וכמו שכת' רש"י ז"ל (דכר' ז"ל ט"ז) / על רצונו שני' סנה : עס
כל זה הדרשה תדרש / ואולם סדר הנחת העצמים מקשים / עס פשוטו של מקרא :
(ד) וסמך / מלצו כל לשון סמיכה סמוך לחלושים ולמפלים / כי הם נשענים בכל כחם על
עזריהם / וגם המטה שאלדס נשען עליו בכל כחו / אמר אשר יסמך איש עליו וכל ככפו
ונקבה (מלכים ב' י"ח כ"א) / וכתוב וילפתו שמשון וגו' ויסמך עליהם (שופטים י"ז כ"ט) /
ואמר ויט בכח ויטול הבית (שם שם ל') / וע"ד המשל סמוך / לכלל הנופלים / (תלמוד קמ"א
י"ד) / כי יפול לא יוטל כיה' סמוך ידו (שם ל"ז כ"ד) / למדנו מזה שהסמיכה על אחרון
בכל כח הסומך / ועל פן לא באמר בקרבנות בשום מקום והניח ידו על ראש קרבנו / או שם
ידו / כמו שים ימין על ראשו (בראש' מ"ח י"ח) / וזהו שאמרו במזרח (זכחים ד'
ל"ג ע"א) אמר רב יוסף כלל הסומך ראשו ורובו מכניס / מ"ט כל כחו בעיני / ולא ראיתי מי
שפי' מאין להם דין והוסיפה מעכב בסמיכה / ומדברנו איה למד שהוא מפרש במלת
וסמוך : ידו / קדמונו ז"ל העתיקו שהסמיך בשתי ידים / וכן הדעת בותנת אס וסמוך ענינו
שיסמוך בכל כחו / גם מפורש כן בסמיך' שער המשתלח שגא' סמן אחרן את שתי ידיו על ראש
השעיר והתודה (ויקרא ט"ז כ"א) / ואמרו חכמים (ת' כפרשת אחריות) מלמד

השעיר והתודה (ויקרא ט"ז כ"א) / ואמרו חכמים (ת' כפרשת אחריות) מלמד
שהסמיכה

תרומם אישכנוי

דארברייגן : (ג) ווייזן דש אפער
אין גאנצש אפער פאן רינדפיה זיין
זאלל / זא כוז ער איין שטיק פאן
מענילעס גשלעכטי / אהני לייבש
פעהרל דארברייגן : פאר דען

ויקרא א

תקריבו את־קרבנכם :
(ג) אס־עלה קרבנו מן
הפקד זכר תמים וקריבנו אר־
פרח

באור

תמיד שם המורה על ההויה לכדו שהוי מתייב
המציאו / ושהמציא הכל מציאן א"ה המנציח /
הנמנא לישראל בכל צרותם / שאין אחר
נקר בשם זה / מן הבהמה / פי' רמב"ן ז"ל
שיעור הכתו' הוא אדם כיקריב קרבן לה' מן
הבהמה / מן הבקר ומן הצמר תקריבו / לפי
שאר כן אומר ואם מן העוף / ונכש כי
תקריבו קרבן מנחה / אחר אם מן הבהמה

הקדשה בתורה / יו"ד בן כ"י לני"ה / חזן מחמשה
חקיויות חקרים יו"ד / (ואציין כל אחד בחקיו) / כן
כתב הרמ"ה ז"ל / ואחר שהוא מוסכם בכל ספרי
המסורת / וכ"כ בעל מחמשה : (ג) עלה / ז"ל
הרמ"ה עלה דמכבדים בפי' פירוש וקדשתם עולה
לוי' (כ"ח כ"ו) / חלל וא"ו / וכל שאר חקרים וא"ו
גליטונן : יקריבנו / חלל יו"ד בן כ"י לני"ה / וכל

תקון סופרים

הוא יקריב מזה השנים / לא חיה ולא שאר בהמות / ויבד פי' לולי שהנצי' המפסקת היא תחת
לה' / ואפשר לפרש מן הבהמה כמו אם נון הבהמ' כמו ואם נון הנאן ואם מן העוף / ולא הונרך
פה למלת אם בעב' שזכרת בראשונה / ולפי שכלל בהמה כד מצי' בהמות וחיות / פרט בקר
ולאן / מן / שלש פעמים מן יש בכתיבה / דרשורבותינו להנא' מנח ורובע / ונרבע
ומוקנה ונעבד / שה' ע"ז ע"ש ד' החמורו / ועוד אפשר בעו"ה (פרשה ד' כ"ה) : תקריבו /
מלמד ששנים מנציח עולה בזאת שפת / מפ' רש"י ז"ל / וה' היותר נקראת עולת השותפות /
טענה שמיכה בכלם / וכנסים קרבים משלהם / מפ' רמב"ן ז"ל : קרבנכם / מלמד שהיא
באה נדבת נכור / והיא עולת קין המזבח הבאה מן המותרות / מפ' רש"י ז"ל / ולפי שלכ
ב"ד מתנה עליהן / היא עולת נכור / מפ' רמב"ן ז"ל / ולפי הפשט יאמר כדון היחיד מנציח
נדבה / כן דין עולת יבינה של נכור שבאה ממני' אלו / ונעשית כמנשפתה / וכאמרו ויקרב
את העולה ויעשה כמנשפט (ויקרא ט"ז) / כמנשפט עולת נדבה האמור כאן : (ג) אם
עלה קרבנו / אם רוצה להקריב עולה / קרבן שכלה עולה לחיים / ואין מזה חלק לכהנים
ולכעלים / ואח"כ אמר ואם זבח שלמים קרבנו / כי השמות הללו מודעים בתורה בכמה
מקומות בספרים הראשונים : כון הברק / אם רוצה להביא מן הבקר עגל או פר : תמים /
בלי מום / כאמרו תמים זכר בכקר כשבים וכעזים כל אשר בו מום לא תקריבו / ושורו
תמים / ואומר חני לפי שגזרות השרש הוז כלם מורים על האפיקה / כמו ויתם הכסף
(בראש' מ"ז ט"ו) / ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות (דברים כ"ט ז') / סעו תמו מן
בלוה (תהי' ע"ג י"ט) / כן התאר תמים מונח על אפי' דבר / ובהיותו על המי הנמצא
יורה על אפי' חסרון והרע / לכן כשנכתב על הגוף יורה שם כל חסרון מנוף הזה / כמו
זכר תמים / שהיה בלי מום דופי וחסרון / וכשנכתב על הנפש / יורה שדרכי הנפש היא
תמימים מכל רע / כלם הולכים במעגלי צדק / וכשנכתב על הלש' כמו יהי לבי תמים בחקך
(שם קי"ט פ') / יורה שכלו הולך נשמים / אין בו סכלות וטעות / ובהי' לש' בראשית
בראשיתו ויתר * [אשר התמרגס לי נראה ששרש תמים הונח על השותפות והכני' בלי מחסור
ובלי עודף / וגדרו מציאת כל הפרטים השייכים אל התכלית כלי יתר וכלי כטול / והוא נרדף
עם שרש כלה / ויתם הכסף הוא כמו ויכלה הכסף / שכבר נתנו כל מה שהי' בידם / וכן תמו
למות / שמתו כלם / תמו דברי חייב / כלו תפלות דוד / ועל הלביאמר שהוא תמים /
כאשר ימצאו בכל המדות והתכונות בלי עודף וכלי מחסור / כי אם כמנח ושעור המציא אל
התכלית / שהוא אשר האדם מתייב הנצחיים : יקריבנו / יקדשונו / כמו אדם כי יקריב
ופרשטוהו למעלה / שיתקדש בעל מום למזבח עונר בל"ת / שג' כל אשר בו מום לא תקריבו
(לך כ"כ כ') / ואמרו בפ"ק דתמור' (דף ו' ע"א) שהיא אוהר' לחקדים בעל מום למזבח / וכאן
עשה : פתח אהל כוועד / כן נקראת העזרה / וטעמו נראה לי לפי שהדבר וההיכל
במשכן מכוסו' / וכבית עולמי' מקודשת / אבל העזרה שנמשכן ושבית עולמי' אחר הוא ופתחו
מלמעלה

תרגום אשכנזי ב

(ב) רעדי מיט דען קינדן ישראל
 האנד זאגן איהנן / ווען יעמאנד
 פֿון אייך דעם עוויגן צו עהרן איין
 אפֿער דארברענגן וויל : אז קענט
 איהר אייער אפֿער פֿאן פֿיר /
 ענטווערן פֿאן רינפֿיר / אדר
 קליינס פֿיה

ויקרא א

(ב) דַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב
 מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִזֶּה־בִּהְמָה
 מִן־הַיִּבְקָר וּמִן־הַיִּצְאָן
 תִּקְרִיבוּ

באור

תקון סופרים

הַמַּטֵּה: פ' ויִלָּךְ (דברי' ל"א'): (ב) אלהם /
 דין הוא חסר יו"ד : יקריב / מלא יו"ד / וכן כל לשון
 הקבנה

והרומח / וליעד הומנים / וכן אלה מועדיה' /
 ובפ' ס' בראשית פרשתו : מאהל מועד / הדכיר והיכל בקראים א"מ / והעזרה נקראת
 פתח א"מ או חצר א"מ / וכו' ש' לפנינו (פסוק ג') / ולפי שדכור היה מעל הכפרת מבין שני
 הכרובים / וכאן אמר מו"מ / לנידנו שלא היה נושא שומע הקול עד שבא לאהל מועד / וזהו
 שגנו בת"כ מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק / ולא היה יוצא חוץ לאהל מועד וכו' / ונא"מ
 יכול מכל הבית כלו וכו' ת"ל מבין שני הכרובים דכריר' עקיבא / ועל הפסוק הקול אמר דכריר'
 ר' עקיבא / וראה לדברנו מספרי פ' נשא כתוב א' חומר ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני
 הכרובי' (שמות כ"ה כ"ב) / וכתוב א' חומר וידבר ה' איו מח"מ / בא הכתוב השלישי והכריע
 ביניהם וכנראה א"מ לא דבר אתו וישמע את הקול וגו' מבין שני הכרובים (במדבר ז'
 פ"ט) / נושא בא אל א"מ וקול יוצא משמי שמי' לבין שני הכרובים ומדבר אליהם / ואם הכתוב
 השלישי דומ' לראשון שבשניה' חומר מבין שני הכרובים? ההכרע' היא מתחלת בכתו' ובכחו משה
 אל א"מ וישמע את הקול וגו' למדנו שהיה צריך לבוא א"מ / ואם לא היה שומע / ולמדנו
 שהיה הדבור נפסק ולא יצא חוץ לא"מ / וזהו ששנה משה בא אל א"מ וקול יוצא וכו' / וכן הן
 דכריר' עקיבא ב"כ * וכן : (ב) דבר ואמרת / כמו שפרשנו וידבר לאמר הנכתב על
 השם / כן פירוש דבר ואמרת הנאמר על משה / שבכל מזה היה שונה לישראל דינין והלכות
 ופרושיהן / שהוא הדבור / אדם אמר להן מה שכתב בתורה / כמו שנאמר לו מפי הקב"ה /
 וכמפורש במס' עירובין / וגם זאת המלה בארונה במקומו / ודע שהיה ללמד שם
 למחבר מגולס ושמות חיים / אבל איש יונתגס על המלאכים / כמו והאיש גבריאל (דניאל
 ט' כ"א) / גם על ה"מ כמו איש ואשתו באו אל נח (בראשית ז' ב') / ולכן נכתב אדם בראש
 פרשיות הקרבנות הבאים על כל חטא והרהורי לב / וכן כתוב אדם כי יהיה בעור בשרו
 (פרשה י"ג) / שהוא תחלת פרשיות הטומאות / כי הסתאים והטומאות היוצאות מן
 הגוף הן לאדם לבדו / בעבור שהוא אדם / וכן כתוב כי יעשו מכל הטומאת האדם (במדבר ה'
 ו') / או כי יגע בטומאת אדם * ודע כי אדם שם המין / וכולל זכר ונקבה כמו שאמר זכר
 ונקבה בראש ויברך אותם ויקרא את שמם אדם (בראשית א' כ"א) : כי יקריב / כשרצה
 להקריב / כי לא זכו השם על דכריו עולה או זכר כמפורש בכחולת רמיו' : יקריב / כל
 מעשה הקרבן שעל ידיהן יכשר לעלות לראון נקראים בשלשן הקרפה / כמו בשלשן אדירים
 הקרפה תמאה (שופט' ה' כ"ה) / ויקריב שבפסוק זה על ההפרשה / אם יקדיש מעדיו בעל
 חי להקריב קרבן לה' / כי חסור להביא חולין לעזרה / וכן הקריבנו נא לעמקת' (מלכא' א'
 ח') : מכאן / שגור הכתוב אדם מכאן כי יקריב קרבן לה' / ורבותינו למדו מזה שער
 לגזול / ואמרו בסוכה (דף ל"ע א') אדם כי יקריב מכאן חומר רחוקה ויהי לזו ידיה הוא /
 תפסו הכתוב כלו לפי שמסדר הכתוב יא לאס / ומינות מוכס עצמו לזרוע פרט למינור / וגם
 זה מתיישב תמיה' התוס' ז"ל שם * וחולי ירמוז שגשג הקרבן באי לוקריב נכסו אינש בנו /
 כאמרו האתן בכרי פשעי כרי בטני חטאת נפשי (מכיל' ז') : קרבן / שם דבר נופל לבד
 על הקרב לנכוה : לה' / אמרו רבותינו בכל הקרבנות נאמר לה' ביו"ד א' / ולא אליהם
 וכיוצא שלא ליתן פתחון פה למינים לרדות / כלומר לפי שטועים להקריב לנכחות / נכתב

תמיד

2

1

ב

א

תרגום אשכנזי

ויקרא א

מיט אייהם אויש דעם שטיפטשׂ : יהוה אליו מאהל מועד לאמר :
ציעלטי / וויא פאלגט :

דבר

באור

תקון סופרים

בטפחא : מועד , מלא וא"רביני / וכל מועד
באורייתא מלא ברנן אחד חקר / וא"רביני ענת
השטת

א"נ / וזופשט הכתוב / וזהו פי' הכריות /
ודברי רבינו הלל בפי' דבור הר סיני יוכיח
כבוים / ולא כפי' הראב"ד ז"ל / ומה שתמה
ראב"ד ז"ל אס הוא מקרא ויקרא אליו ה' נון

ההר / איך אמר מה להלל השם שהן מתוך האש / וקריאה זו לא היתה מתוך האש / תשובתו
בדיושן שנהגה להר סיני שהוא לכל ישראל / וגם הדברות שאחרי שתי קריאות האחרות לא
היו לכל ישראל / אלא שהכוונה שקדנו לדברות שהיו תנאים ונזריכין לעשרת הדברות שהיו לכל
ישראל / וכן נאמר אחמנו שהקריאה הראשונה היתה קודם לדבור שהיה תנאי לעשרת
הדברות שהיו מתוך האש / והתמה לדעת ראב"ד ז"ל למה נכתבו שלשה קריאות בסיוני /
ולמה לא נלמד מקריאה ראשונה שלא היתה לכל ישראל ולא מתוך האש / ואף אני אביא אהל
מועד / והכן * [אמר המהרש"ם פי' המהרש"ם ז"ל הוא ממועדש בתמוז / ואינו
כותר לדברי חז"ל ב"כ / כי נראה שהקריאה שאחריה מלת אלתורה אל הכרזה בקול לעמוד
מרחוק / כל"א (איינס צו רופן) / ואם היא סמוכה אלל דבור / אז היא ליכנס עמו בדברי'
ולחבבו (איינס רופן) / עם (דאטיק) / ועם כל זה גם כתיבת הדשות נגשת במשמע /
אלל קריאה שאחריה מלת את היא - הזווי נגשת לכד / כל"א (איינס רופן) עם
(אקוואטיק) :] וידבר ה' וגו' לאמר / הבדלנו במקומונין לשונות חנו ומחיריון /
וכאן ארמון שכל לשונות של דבור על המרחיב דברים בענין שהוא דורש / כדרך חכמים
כשנודברים בלכה / ומושאין ונותנין בכל פרטיה בשכל וכבינה / וכמו שמדברים בני
אדם זה עם זה על עסקיהם / כמו אז נדברנו ריאי ה' איש א רעהו (מלאכי ט"ו) / דבר האיש
אדוני הארץ (בראשית מ"ב ל') / ולשונו תדבר משפט (תהלים ל"ו) / אבל אמירה ויח
על כל דבר שפטים / כמו ויאמר המלך מי בחצר (אסתר ו' ה') / ויאמר המלך יבא (שם) /
ולא יתכן על כיוצא בזה לשון דבור * וזהו פי' אמרם ז"ל דבור קשה אמירה רכה / שכל דבור
בכח השכל / ואמירה גם על דבר שפטים / לא פי' קשה רגו ומימה / ורכה לשון רכה / שהרי
כתוב ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף / ויאמר המלך תלוהו עליו / ולפי שגזר דום אלהים על
הנביא יונתנה באותו הענין שדובר אליו בכל פרטיו / וכרגע יבין בו מה שאין ההי יכול
לדבר / וכדרך שלמה בנגעו / על כן אמר רוח ה' דבר כי ומלתו על לשוני (ש"ב כ"ג)
(ב') פי' דבר כי והכיני עומק הדבר / גם שם מולין על לשוני כלל אמרם / וכן שריו / וכן משה
כל פעם בנבואתו הבינו באותו הענין יותר מכל מה שתלמיד ותיק קשה אמירה רכה / שדן כל
הדורות / וגם שם מולין בפיו לאמר / אחרות קצרות הכוללות הכל / וכן אמרות התורה
שכתב / שנאמר עליהם אחרות ה' אחרות טהורות כסף צרוק וגו' (תהלים י"ב ז') / ועל
שתי"ה נאמר בכל מקו' וידבר לאמר / וזהו תורה שכתב וטבע"פ * והמשכיל יבין : אליו /
אחרו חכמים למעט את אהרן / וי"ג דברות בתורה למשה ולאהרן / וכנגדן י"ג מעוטין
למעט את אהרן / וכל זה לפי שמעיקרי התורה ולא קם עוד נביא כדא ישראל כשהו' וגו' (דברי'
ל"ד') / שנכלל מכל הבניאים שקבל התורה בנבואה / ואין בכח נביא אחר לקבל האור הגדול
הזה בנבואתו / וזהו אשר ידעוה' פנים א פנים (דברי' ל"ד י') / שעל פי פירושנו על מלת פנים
מתברר ניה שאמרנו / לכן אם יבוא למדש מזה או יאמר בנבואה הלכה כפלוני הרי הוא
נביא שקר / ולכן הוצרכו י"ג מעוטין שלא נטעה שבי"ג דברות הללו הוזהר אהרן למשה באור
הנבואה : מאהל מועד / שרשויעד / והיעידה היא בלע"ג (דא בשטיימונגט) / ולכן
נקרא המשכן כן / לפי שהוא המקום המיועד שיראה שם כבוד ה' לדבר עם / מזה וללוות על
ישראל / וכמפורש להלן עולת תמיד לדורותיכם פתח א לפני ה' / אשר אועד לכם שמה
לדבר אליך שם (שמות כ"ט מ"ב) / כלומר קראתיו אהל מועד / לפי שהוא מיועד לדבר אליך
שם / וסמך ואמר ומועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי / כי שם נראה כבודו לישראל
בשמיני למלואים / ודומה לו וינא יוהנתן השדה למועד דוד (ש"א כ"ל) / פי' ליוקם אשר
יעד

יעד

וִיקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֵל (א) דר עוויגי ריף דעם משה : אהוגר רעדטי יהוה

באור

תקון סופרים

א (א) ויקרא אל משה / ישקריאות
רבות שאחריהן מלת א / ורבות שאחריהן
אות למד / ולדעת אות: שאחריהן למד
כשקראו רחוק ממנו / וסולח אחריו שיכוח
אין / כמו ויקרא לכל עבדיו (בראש' כ' ט') /
ויקרא למשה ולאחריו לילה (שמו' י"ב א')

אריך להכניח ריח ד' שישין ויחיל
לכתוב בתחלת שיטה חמישה
א (א) ויקרא / אלף עיניא / והמלה
נעכח

קראוֹ לִבְתִּשְׁבַּע (מלכים א' כ"ח) / ויקרא ה' למשה אל ראש ההר (שמות י"ט כ') /
ויקרא אֲבִימֶלֶךְ לִצְמָק (בראשית כ"ט) / וכן כל חבריהן / וכן כשיבוא אחריו מלת את /
ואותן הסמוכים למלת א הם פנים אל פנים / או קרוב לו / והקריאה היא דרך כבוד למכבד /
כמו ויקרא ה' אליהם אל האדם (ספג' ט') / ויקרא מלאך ה' אל אברהם (שם כ"ב ט') /
ויקרא יעקב אל בניו (שם מ"ט א') / ויקרא אליהו מן ההר (שמות י"ט ג') / ויקרא אליהם
משה (שם ל"ד א') / ויקרא יהושע אל כל איש ישראל (יהושע י' כ"ד) / שיהיו סמוכים לו /
ויקרא יהושע לכל ישראל (שם כ"ג ב') / שהיו יושבים בעריהם / ויקרא ה' אל שמואל (שמואל
א' ג' ד') / וכן כל חבריהן / ואם נאמר ויקרא אל משה ביום השביעי (שמות כ"ד ט') /
ונתן לו רשות / מ"מ היה קרוב אל מקום הכבוד * ובסמך יתבאר * לאמר המתרגם ויקרא
אל משה * השם האמור למטה / והשעור ויקרא ה' אל משה וידבר אליו / וכן דרך לה' ק
ויקרא אל משה / לדעת רשב"ם ורמב"ן * ל שב על ענין שלמעלה שאמר ולא יכול משה
לבוא אל האלה מועד כי שכן עליו הענן (שמות מ' ל"ה) / וקראו לבוא אל האהל /
ואין כן דעת רבותינו * אל שאמרו כתוב א' אומר ולא יכול משה לבוא אל א"מ וגו' / וכתוב
א' אומר ובבוא משה אל א"מ / בא הכתוב השלישי והכריע ביניהן כי שכן עליו הענן / כל
זמן שהיה הענן לא היה בא / נכתב הענן היה בא / ולדעתם * ל כשנפתלק הענן / בא
מאליו / שכן אמרו אחריו בכל יבוא ואין משה בכל יבוא / ולכן לא חרעו מכבוד ויקרא אל
משה כאן בקריאה כאן הלי קריאה / כי הם סוכרים שאין קריאה זו ליתן לו רשות לבוא / אלא
עומד באהל / וקודם שנדבר עמו קראו תחלה בשם משה משה לחבדו ולורו / וכן אמרו
בנוס' יומא מניין שלא יאמר אדם דבר לחבדו אלא * קורבו תחלה שנאמר ויקרא וידבר
הקדים קריאה לדבור / וכן שנו בת"כ ויקרא וידבר הקדים קריאה לדבור / כלומר כשיל
הדבור / לא ליתן לו רשות ליכנס / גם מלת אל יורה עליו כמו שכתבנו * ואומר אני עוד
שהכתובים עצמם מכריעים כדעת רבותינו * ל / כי בכל מקום שקראו לבוא / נאמר אחריו
שכא א המקל' ההוא / ואותן שהן למכבד נכתבו סתם / כי כבר היה שם / ולכן אחר שירד הכבוד
על הר סיני / וקראו לעלות אל ההר / נאמר וידבר ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה אל
ראש ההר (שם י"ט כ') / נאמר אחריו ויעל משה / וכן בסוף משפטים וישכון פדוה' ה' עלה הר
סיני ויכסהו הענן ששת ימים (שם כ"ד ט') / ויקרא ה' למשה ביום השביעי מתוך הענן
(שם ט) / נאמר אחריו ויבא משה בתוך הענן וגו' (שם י"ז) / אבל קודם שירד הכבוד על
ההר נאמר ומשה עלה אל האלים ויקרא אליהו מן ההר נאמר כה תאמר וגו' (שם י"ט ג') /
לא קראו לעלות אל ההר שהרי עלה קודם הקריאה / ואיננה אלא הקדמה לדבור / ועליו
אמר כבריית' דת"כ דבור הר סיני יוכיח שאינו לכל ישראל והקדים קריאה לדבור / גם שנו עליו
במכילתא ויקרא אליהו מן ההר וגו' מניד שקדמה קריאה לדבור * וכן במד' אהרן הסנה
שנאמר ויקרא אליהו אלהים מתוך הסנה וגו' ויאמר אל תקרב הלום וגו' (שם כ"ד) / מאחר
שהזכירו אל תקרב הלום ידענו שאיננה אלא משום חבה / ועליה שנינו בת"כ * מיה סנה הקדים
קריאה לדבור / וכן כאן אם תאמר שקראו לבוא אל האהל / היה לו לומר אחריו ויבא משה
אל האהל וידבר ה' אליו / עכשיו שנמקד דבור לקריאה אינו אלא לחבד ולרזו / וזהו פ' ויקרא
וידבר הקדים קריאה לדבור / כלומר לפי שנמקד דבור לקריאה ולא נאמר ביניהן ויבוא אל
א"מ I I א א

הקדמת המבאר

ובהיות כוונתי רצויה / האמנתי כי
אדבר ירצרה גם בעיני ה' גם בעיני
ישרי לב / ומה שגיתי יבינו לי.
וירינוני לבך זכות / כי כהלכות
עמוקות המכשלה קרובה / והטעות
לפתח רובץ / גם אני יושב לבני /
ואין אתי ככל אלה לא רב ולא
מורה / לא חבר ולא תלמיד / ועל
העוסקים בתורה בד בכד אמרו
רו"ל שנואלין ומרטפשיין . גם
מימים רבים חצי הזמן נחתו בי /
ותמורות הימים הכהילוני / ואין
בצוק העתים אתהלכה ברחבה של
תורה הצריכה דעת צלולה ולב
טהור . ועור שגיאות מי יבין / כזה
וכזה קרה לאשר היו לפני / וכזה
וכזה יקרה לאשר יבואו אחרי /
ועל כל שגיאה תכסה אהבת האמת /
האהוב לך אל אמת :

כי אתה ה' אלהים אמת / הן
אמת חפצת בטוחות / ובסתום
חכמה רגודיעני / כי במחשכים
הושבתני / אין עוד נביא ולא ארתו
יודע עד מה / את מי נשאל ומי
יגיד לנו / בלנו כצאן תעינו / ריינו
בחולמים / ואני בחלומי הנני עומד
על שפת הים / והים הולך וסוער
עלי / אנא ה' אל תשטפני שבילת
מים / ואל תבלעני מצולה / העמד
במרחב רגלי / ואל תצל מפי דבר
אמת עד מאד / כי אותך קויתי כל
היום / אל יבושו בי קוין ה'
אלהים צנאור / אל יכלמו בי
מבקשין אלהי ישראל :

שבעתים / ולכן אני הקטן גם מבני
גילי / אף כי נגד שרי תורה
הראשונים שזכרנו / כאשר בארתי
לבאר הספר הקשה הזה / ועלו על
דעתי פשטים חדשים לא בארם
הקדמונים הללו / אכרתי אל בני
מה לי פה לדבר בסתומות כאלה /
או להטיף מלין על ביאורי אנשי
שם שלא הגעתי בחכמה לקרסוליהם /
אז עמרה מרעיד / ואומר מה
אעשה היום / אחשה או אדבר /
אם אדבר יראתי פן אכזרע / ואם
אחשה יראתי פן יקרני עון / כי אמת
גם מארץ תצמח / ולפעמים גם ביד
קטני ארץ ייטיב אלהים / כאשר
התולעת הקטנה תרביש שרים
ושרות שני עם עדנים / והדבורים
תאירנה היכלי מלך / ואולי בין
דברים רבים שכתבנו דברי אמת
צומחות ביניהן / ואם אנחיתם תחת
לשוני וחטאתי לאלהים / על כן
התאמצתי וגריתי גם את דעתי
הקצרה / כי אמרתי כל לכבוד
דורש ה' / ולפניו גלוי כי את האמת
אנכי מבקש . ושכל חפצי לרומם
ולהדר דברי תורתנו בפשטים
נעימים / הערכים על און שומערת /
למען יכנסו הדברים בלב שומעיהם /
ויתנו כבוד לה' אלהינו ולדבר
קדשו . גם לחזק קבלת אבותינו נגד
הדבורים על דבריהם עתק / להראות
שקבלתם מוכרעת מפשטי הכתובים .
גם לבאר אחת הנח ואחרת הנח
אמונות ודעות טהורות / המכשירות
את הנפש ליראת ה' ולעבודתו .

הקדמת המבאר

פסקי הטעמים לא יריו / שומרים
משפט הלשון / ונותנים לב על סדר
המליצה / עם שאר התנאים
הצריכים לבעלי הפשט / ההפצים
להבין במקרא מפורש ושום שכל /
לעמוד על עומק הכונה הראשונה
שיש בכל דבור ודבור מרכורי
האלהים האלו / וצריך לזה חכמת
לב ועומק המחשבה / ושאר ספרי
חכמי הדורות לא זכרנו בכיור זה /
אעפ"י שהם יקרים ונכבדים מאד /
כמו פי' הרב ר' יצחק אברבנאל ז"ל /
ופי' הרב ר' משה ארשיך ז"ל /
ופי' הרב ר' יצחק עראמה ז"ל
ודומיהן / אינן הורכים על דרך
הפשט הגמור / ואם דבריהם הן
ושכל טוב / ואשרי המטהר און
להכמתם ולכופרם / הם כמו דרשות
ועיני חקירות וטעמי הורה ורמזים
וסודות / ופי' הרב רלב"ג ז"ל בספר
זה אעפ"י שהולך על דרך קבלת
חכמים ז"ל / כמעט אינו אלא
מעתיק דברי הברייה וההלכות
שבתלמוד / וכן כפי' החכם ר"ע
ספורנו ז"ל וכפי' הרב החזקוני ז"ל
לא מצאתי דברים לברר על ידיהן
הוראת השרשים והמליצות / ואולם
ספרי הדרשות שהוברו על התורה /
אעפ"י שגם הן מלאים דעת
ומפיקים תבונות / אין להם
עסק עם הפשט :

כי נודא המקום הזה / לבאר
אמרות ה' על דרך הפשט / כי
הם אמרות טהורות המוקקות
שבעת

אמר המתרגם / וכן נכון לעשות / כי
חלילה לשאת פנים בתורה :
והנה כתבתי כל דבר בשם אומרו /
והלשונו הנכתבות סתם
מלבי דבריהם / ילידי שכלי הדל
המה / והשיגאה הנמצאת בהם ערי
תבוא * ובעבור שכל ביאורי
המחברת הזאת לא נעשו בעצם
וראשונה / כי אם על אודות
ההעתקה האשכנזית / לבאר על מה
יסודות החכם המעתיק נר"ו הטבעו /
לכן גם בכיור הספר הזה שכלו
הלכות / קצרנו מאד ועזבנו אורך
הפלפול והמשא ומתן שבין דעות
מפרשי הת"כ והגמרא / ולא כתבנו
כוזה רק מה שהיה הכרחי לבאר פשט
המקרא / וגם המעט שכתבנו הוא
בלשון קצרה / כי המעיינים בו אנשי
שכל והם מבינים מדעתם / ואין
שוגין לחכם ואין מפרשין לחכם /
ולכן גם כשהעתיקתי דברי זורתי /
לא העתיקתי לשונו ממש / שלפעמים
הארץ הרחב ההוא בלשונו /
וביותר הרמב"ן ז"ל שהרחיב פשטיו
באמרים צחים / ולי נאה לקצר כמו
שאמרנו / אבל כתבתי רק פרי אמריו
ותוכן דעתו / כי ספרי המפרשים הנ"ל
הם ביד כל אדם / והרוצה לבדוק
אחרי ירוש הדבר מעל כפריהם :
והמפרשים הגדולים הנ"ל אעפ"י
שיש לכל אחד דרך
כפני עצמו מידוע לכל / הצד השורה
שבהן שכלם כדרך הפשט ירכו /
מדרך הדקדוק לא יסורו / ומדרך

הקדמת המבאר

ואליו שמתי מגמת לבי / ואכתוב את
הביאור הזה / ובחמלת ה' עלי
השלמתיו / ונפשי בר ידעה מה
ההצליח ה' את דרכי אם לא :
ובביאורי זה נשארי עיני אל
ארבעה ראשי בני
ישראל שבארו את הורת אלהינו על
דרך הפשט ועל סדר המקראות /
שעליהן נשען גם הרב המעתיק נר"ו
בהערקתו / האחד הוא ראש
המפרשים מאור עינינו רש"י ז"ל /
זהשני הוא הנשר הגדול רשב"ם
ז"ל / ואהיהן ההכנס ראב"ע ז"ל /
והרביעי הוא רבינו רמב"ן ז"ל /
ועליהן תטוף כולתי / פעם לפרש /
פעם להוסיף / ופעם לחדש פשטים
בהוראת השרשים ובכוונות המקראות
ובדברי התנאים בכריית דת"כ / וביותר
שמתי עיני על פרושי רש"י ז"ל /
דבריו מה נעמו / כלו זהב טהור /
ובמקומות שהשיגה יד / העמדת
דבריו / ופרקתי מעל פרושיו מה
שטענו עליו ראב"ע ורמב"ן ז"ל /
ולפעמים גם נושא כליו ראיש
המופלא הרב הגדול רא"ס ז"ל תמה
עליו / ויישברתי המידתו / והנה
מדברי הביאור יבין הקורא דעת הרב
המעתיק נר"ו בהערקתו / אל מי
מקדושים פנה / אם לדעת רש"י ז"ל
או לדעת זולתו מן המפרשים הג"ל /
אם הסכים לביאורו / או בחר לו דרך
לעצמו / כי במקומות שלא הסכימה
דעתו לדברנו / כתב את הישר בעיניו
בין שני תצאי מרובע בלשון המתחיל
אמר

מלאכתו / על כן נדרשתי לדורשי /
ששאלו ממני לשאת אתם במשא
הקדש לבאר את ספר ויקרא / כי
אמרתי חבר אהיה לפועלי צדק /
ואם לא נעלם ממני כי הקשו
לשאל / כי הספר הזה מליצותיו
עמוקים מאד / וקשה לבארו על דרך
הפשט / לפי שמראשו ועד סופו כלו
הלכות גדולות ושמועות רחכות שכל
גופי תורה תלויין בהן / זה הים גדול /
והנהלים היוצאים ממנו שוטפים על
כל גדוהיהם / ועוברים אל הכרייתות
הרבות שבספר הורת כהנים ואל רוב
המשניות וסוגיות התלמוד / שם
תנינים גדולים יהלכון / כי גאו המים /
ואיך יכנס דג קטן מרגי רקק כמוני
במים האדירים האלה ! אך שתי בה'
אלהים מהסי הנדרש לדורשיו הוא
יחנני / ובעצתו יחנני / ובחסדו שתי
יעש עמרי / האחרת כל אט מדרך
קבלת אבותינו הנאמנה / וזאת שנית
לבל אמוט מדרך הפשט הברור
המתקבל על הדעת / יחדיו יהיו
חמים אל הראש האחר / ואם הדרך
צר לעשות פשר דבר בין הפשט ובין
המדרש שנראין רחוקים זו מזו /
אמרתי יש תקוה רק אם יחנני אלהים
להבין הוראת השרשים על בורין /
שאם נעמוד עליהן יתברר לנו שאין
דברי המדרש אלא עומק פשט
הכתוב / ורחוקים יעשו קרובים /
וכמו שכתבנו בפרושינו רבית
הראשון מספרנו ג' נעול (דף א'
ע"ב) / ועל הדבר הזה התפללתי /

הקדמת

והתנצלות כותב הבאור על ספר ויקרא

אמר

הק' נפתלי הירץ בן לא"א ע"ר כהר"ר ישעי' בער וויזל
זצ"ל

מאשר יקרה בעיני המלאכה
המפוארה שעשה ריעי
ומיודעי החכם הכולל הרבני המופלג
זק השכל ודובר צחור כבוד מוהר"ר
משיה' מדעסויא גר"ו שרהעתיק את
תורת אהינו ללשון אשכנזי המורגלת
בגלילות הללו / להועיל לאנשי
עדותינו / וענתה בי שירתי הנצבת על
דלתות המחברת הזאת / כי בה
ספרתי תהלת רמעי' ותהלת
מלאכתו

[1]

N]

ספר ויקרא

משה מנדלסון כתבים עברים

ב, 3

ספר נתיבות השלום

בעריכת
ו. ויינברג

תש"ן

הוצאת פרידריך פרומן • גינטר הולצבוג

כל כתבי משה מנדלסון הוצאת היוכל

התחלת העריכה
י. אלבוגן, י. גוטמן, א. מיטווד
המשך העריכה
א. אלטמן
א. אנגל

בהשתתפות
פ. במברגר, ח. בורודינסקי (בר-דין),
ש. רבידוביץ, ב. שטרויס, ל. שטרויס,
ו. ויינברג

כרך י"ז

הוצאת פרידריך פרומן • גינטר הולצבוך

כל כתבי משה מנדלסון